

Vlastimil Kula

O FOTOGRAFII, EROTICE V UMĚNÍ... A UMĚNÍ V POSTMODERNĚ

text TEREZIE ZEMÁNKOVÁ, foto VLASTIMIL KULA

Už jsem ho zaznamenala na mnoha akcích. Řítí se sály jako neřízená střela s věčně blýskajícím foťákem, často se ani nenamáhá přiložit ho k oku. Poté, co i mne oslepil svým bleskem, jsem se dověděla, že nejde o performera najatého pro rozptýlení atmosféry, ale o fotografa, který vydal knihu u Taschena a zasedá v porotě FAMUfestu. Když mi na displeji přehrál zajímavé snímky s vysvětlením, že každý dobrý pistolník pálí od boku, napadlo mne, že tento pán by mohl být dobrá oběť pro rozhovor.

Myslela jsem si, že fotografování je tvorba, nikoli palba po všem, co se pohne...

(Nadšeně se usmívá) To se nevyklučuje. Vzpomeňte na známé Capoteovo: Kerouac nepíše, ale jede jako stroj... Když budu psát text, který má mít spád, musím psát o překot, intuitivně. Pak teprve přijdou tvrdá a měkká i/y. A když

mi život takový dramatický děj nabídne, musím na to stejně. Zapojím automatismus podvědomí a ten už pak velí: podhled zprava! – pa! Nadhled – pa!

Když jsem vás sledovala „při práci“, nemohu si odpustit poznámku, že se nejedná o záznam skutečnosti, ale vámi uměle vyprovokovanou atmosféru. Lidé se stávají účastníky vaší show...

Víte, člověk, který uvidí foťák, začne v tu ránu hrát. Děti šaškují bez zábran, my to maskujeme. Myslíme na to, jak chceme být vnímáni. Bojím se, že autentičtí jsme tak leda v autě. Já teď třeba na vás hraju sdílného, skromného sympatáka. Teda snažím se o něj, protože se mi líbíte, chci si vás nějak získat, jste navíc žurnalistka a publicista se hodí.

Pravda, doma pak budu odšťavenej, nevrlej, tam klidně uberu, ale tam už o nic nejde, mám tři děti, žena vytižená... Když jste při focení překvapivě rychlá, tak lidem to jejich divadlo bouráte. Někdo jenom přijde o důstojnou stafáž, a sám se začne bavit – a to je výborné. Někoho to ale může rozzuřit, Mečiara, Topolánka. To se pak panečku dupe po drahejších foťácích, jen to praští. Proto já mám levnej.

Nakladatelství Taschen vám vydalo knihu, o které vy sám říkáte, že to je pornoart. Tady už je divadelní inscenování zcela záměrné, ne?

No, u téhle, nazvěme to hezky pokrytecky, explicitní erotiky, jsem popravdě usiloval o stejnou autenticitu jako u snímků lovených v terénu. Šlo mi o to vytvořit extatickou atmosféru a fotit s modely – ženami, které se nebojí být samy sebou. Ony hormony jsou totiž taky taková droga pravdy, jako alkohol a ostatní. Ty ženy,

xxx xx x x xx xxx xx x x xx
xxx xx x x xx xxx xx x x xx
xxx xx x x xx xxx xx x x xx
xxx xx x x xx xxx xx x x xx
xxx xx x x xx

kteřé tohle přijaly, jsou pro mne osobnosti, před kterými se skláním. Nebyly to žádné pornoherečky, ale kamarádky s nesmírnou dávkou odvahy a velkorysosti. Pořád nemůžu uvěřit, že mi mohly dát tu důvěru. Cítím to jako obrovskou zodpovědnost, abych fotky dostal v povědomí lidí do správného kontextu. V opačném případě je to moje selhání.

Vydat knížku u Taschena je velký úspěch. Z našich žijících fotografů se to podařilo snad jedině Saudkovi. Vy tu publikaci vnímáte jako selhání?

Benedikt Taschen je jednak chytrý obchodník a zároveň enfant terrible. Komerčně je to skvělá kombinace. Samo nakladatelství je hydra, která vás schlamstne jak Hollywood básníka. Když vám mizí práce zpod rukou, nezískáte k ní kritický odstup. Grafickou úpravou jsem byl zděšen. Byl to zjevně pokus o jakési kobercové bombardování smyslů, fotka za fotkou, na „spadávačku“, v rytmu dychtivého obracení stránek. Pokus o psychofyzilogický efekt za účelem sexuálního vzrušení. Což beru, je to legitimní, ale mě to zaskočilo, protože jsem s tím takhle nepočítal. Mea culpa.

Jaký má vlastně ještě smysl publikovat nahotu?

Těch důvodů je neschíslně. Ale je fakt, že fotografování nahoty není totéž, co tematizovat smyslnost, a to až do krajnosti, tedy fotit sex. Ale obojí tne do pokrytectví. Kdo vlastně říká, že zobrazení sexu si mají slušní lidé oškřivřit, a nakonec to snad sami dělat výhradně potmě? Podle mě naprosto platí, že krása je v oku pozorovatele, a platí to i o vulgárnosti, když jde přitom o přirozené a – na to kladu důraz – bohubilé chování. A to sex je, na tom se snad všichni shodujeme. Zdravím Vatikán!

V každém případě jste musel počítat se zděšenými reakcemi. V taschenovské publikaci už jste nebyl jen režisérem, ale společně s vaší ženou i aktérem v intimních interakcích s modelkami...

V intimních interakcích – jaký to krásný

eufemismus. Myslíte, že sex je příliš zemitý výraz? (ironicky se uchechtává) No, jeden můj kamarád byl tím projektem dost zděšen... „Leccos bych pochopil, ale zatáhnout do toho i Báru?!“, říkal mi. Jak jsem ucítil ten závan maloměšťácké morálky, věděl jsem, že do toho musíme jít oba, už kvůli čistému svědomí vůči ostatním aktérům hry. Víte, moje choť je doopravdy tak mimořádná a nevšední osobnost, že v těchhle věcech šla vždycy o krok napřed, právě aby ze mne sňala tu svazující trému. Její role byla zásadní, nemluvě o tom, že spoustu fotek fotila ona, já je koncipoval. V očích většiny jsme asi překročili meze obecné mravnosti, ale já osobně vnímám dost rozdílně slovo slušnost a morálka. Pro mě je podstatné, jestli jde o umění nebo

alespoň o pokus o ně. Umění je laboratoř života. A umělci ve své fantazii nejen souloží, ale s gustem i vraždí a ještě oběti porcují. S fotkou holt je ta potíž, že tady se s fantazií nevystačí. A je tu tedy otázka, do jaké míry má autor nést kůži na trh. Je takový dobrý zvyk, že konstruktér letadla je účasten jeho prvního vzletu nebo že vědec zkouší nový lék nejdřív na sobě. Ale nejvíc jde o to, že moje přítomnost dává příběhu přesvědčivost. Nechci v něm být jako pánbůh, kterého nikdo nikdy neviděl.

To jste mi nahrál. Dovolím si ocitovat recenzi z Sueddeutsche Zeitung, která tuhle vaši snahu oceňuje: „Tvůrčí souznění s modelem přirovnává k chůzi provazochodců po napjatém laně, klopýtne-li jeden, strhne do hlubin i partnera. Vycházejte z tohoto vztahu, snaží se Kula o nový směr ve fotografii aktu. Z fotografování je hra, při níž se vyměňují role; hledání ráje, v němž člověk ve vši nevinnosti a bez úzkosti smí dělat co chce. Sex bez špatného svědomí, ale také bez ustanovených pravidel, náhle není nic nahoře, nic dole a fotoaparát není víc než součást hry.“Vaše fotografie se ale při vši účte zrovna nevezou na vlně současné postmoderní fotografie. Jak se vůči ní vlastně stavíte?

Tak za tohle téma vám děkuji, je pro mne zásadní. Víte, že samo slovo „post-moderna“ už dneska spoustu kulturních lidí irituje? Na komentovanou prohlídku výstavy postmoderního umění Akné v Rudolfinu přišli tři lidi včetně mě. Jen pro srovnání: tamtéž na stejnou akci k výstavě u nás neznámého japonského fotografického klasika Tomatsu jich přišlo kolem stovky. Přitom je nesporné, že Rudolfinum má obeznámené, elitní obe-

xxx xx x x xx xxx xx x x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x x xx
 xxx xx x x xx

censtvo. Nicméně, mně se na výstavě Akné líbila asi polovina věcí. Proč? Protože opravdový talent nezadusíte!

Přesto mám dvě zásadní prohlášení: Postmoderna je na vozíku. Je to přeskakující jehla na gramofonu. Spirála vývoje opisuje kruh. No, a druhá teze mého manifestu je, že tak zvaná postmoderní fotografie ve skutečnosti žádná fotografie není!

To doopravdy zadunělo jak výstřel z Aurory! Začneme postmodernou obecně, jak ji vlastně definujete?

Víte, ona právě ta neurčitost, nejednoznačnost je jejím leitmotivem. Ideologií anebo spíš reklamním mottem. A hlavně zátokou pro líné mrože, netalentované partajníky, co se chtějí hlavně povolat. To bloumání a poflakování uvnitř postmoderny je pro mě už jalové, scestné. Co se tváří jako alternování je jen drobení drobků, další a další louhování starého čaje.

Jenže, pardon, tohle jsou do značné míry jen nálepky, ale pro mnohé nepodložená osočení... Vy mě už začínáte nenávidět...

Já vás naopak začínám milovat! Do teď jsem byl těžce zaláskovanéj do Christiane Amanpour ze CCN. To je břitva! Já bych to zkusil přes osobnost umělce, to je od renesance po pop-art bezesporu klíč k pochopení. Role talentu, zejména od romantismu poloboha, vyslance z vyšších sfér, se zbagatelizovala až zesměšnila. Role guru se ochotně chopili kurátoři. Talent, místo aby plnil svoje poslání a KOMUNIKOVAL, zprostředkoval či zhmotnil to fascinující NĚCO z esence vesmíru, si rochní v chambre séparée, laskán plnoštíhlými hosteskami. Přede dveřmi je jeho mluvčí, ve skutečnosti boss, kurátor. Ten promlouvá k davům outsiderů. Jeden z insiderů, Ondřej Brody, o tomhle natočil video. Děj se

kryje s názvem a ten je **LÍZÁNÍ PRDELE KURÁTOROVI**. Asi o tom leccos ví...

A jak se stane, že spirála vývoje na jedinou jen opisuje kruh? Není to takový „epochocentrismus“ myslet si, že zrovna v naší době došlo k tomu, co se neudálo nikdy v kulturní historii?

Jasně, že vývoj se nezastaví! Jde o vlekou stagnaci a já prohlašuji, že ještě naše generace svrhne falešná božstva! Ale vážně, já myslím, že to souvisí se základním přestrukturováním světa. Ještě nedávno seděli řečněm Nixon s Brežněvem u šachového stolku, pronikavě na sebe zírali a drželi ukazováky na atomových spouštích. To napětí, to byl doslova atomový energetický potenciál, který na Východě za kulisu socialistického realismu nabíjel silně, nezávislé protestní umění; v kapitalismu živil postmoderní rej. Pádem komunismu tenhle zdroj skončil a nastalo období budování kapitalismu a import zakázaného ovoce ze Západu, bohužel ale většinou v kvalitě chemických supermarketových rajčat.

To zní jako zásadní negace umění kapitalismu. Do něj ale spadá i to, co postmoderně předcházelo, včetně vaší oblíbené moderny...

Omyl, já beru všechno, jen ne tu stagnaci. Víte, já myslím, že postmoderna je

k moderně jev komplementární, asi jako je Ďábel komplementární k Bohu. Modernou umění rozbilo okovy, v postmoderně ztratilo sebekázeň a zdivočelé bezuzdnou svobodou se vrhlo do onoho ráje s opačným znamínkem. On totiž pro intelektuála je ďábel ta zajímavější alternativa. V té nové zemi svobody nastal stejný jev jako na konci hnutí hippies. Do stáda oveček se vkradli vlci, falešní kněží, sektářští guru a samolibí diktátoři. A ten nastrčený černý anděl, drzý a vychytralý cynik, co to všechno rozjel, je Warhol. Ikony svatých vyměnil za ikony stádního konzumismu. Místo panenky Marie nám dal prsatou Marilyn. Místo hledání boha nastolil intelektuální onanii. Místo dobrodružství objevování se teď umění zabývá luštěním křížovek. Postmoderní umělec je poněkud jednodušší, hravý intelektuál, luštitel a tvůrce hlavolamů. A skupinkář. A narcis. Postmoderna je izolovaná enkláva, ale paradoxně svoboda není uvnitř, ale okolo.

A vy snad nejste narcis?

Ach jo, zase ta trestní ulička, stál mi ten Taschen za to?

To musíte vědět vy. Britský Maxim vás dokonce nazval nejchlupatějším člověkem planety...

Ano, nabídl jsem již své tělo Muzeu Charlese Darwina...

Vraťme se ale k vaší revoluční tezi o postmoderní fotografii, která fotografií ve skutečnosti není. Není to příliš okázalé tvrzení?

Nevím, snad. Víte, já jsem a chci být pouhý přemýšlející fotograf, nikoli teoretik. Ale když slyším mluvit současné uměnovědce o fotografii, zoufale lapám po dechu. To je sofistické rozvíjení bludů 19. století. Úplně nejzákladnější, všemi tak oblíbený blud je, že fotografie je něco jako duplikát skutečnosti. Nesmysl. Fotografie je stejně jako zrak postavena na principu perspektivního průmětu reality. Informační hodnota tohoto prostředku je ale žalostná. Teprve tím, že mezi předměty žijeme, prohlížíme je a ohmatáváme ze všech stran, vytváříme v mozku kvalitní soustavu informací, jakýsi modelový obraz světa. Díky tomu deset procent hodnověrných informací, které nám dodá zrak, náš mozek doplní na sto procent ze svého harddisku. Ale fotka ještě ke všemu poskytuje oproti našemu zrakovému vjemu pouhý zlomek zlomku těchto informací, to je evidentní. To jste si nevěšila, že neexistuje fotografický atlas hub?! Jak kardinálně se mozek může mýlit nejen při

pohledu „na vlastní oči“, ale ještě mnohem víc při pohledu na fotografii! Mám zkušenost, že lidé na fotce nerozeznali bolestný výkřik od zívnutí! To je to zmrazení okamžiku, vytržení tisíciny vteřiny kontinuálního děje, o němž nevíme, odkud kam směřuje, tedy co vlastně sděluje.

Na rozdíl od štětce, tužky, hlíny je fotografie složitý opticko-mechanicko-chemický, respektive elektronický aparát. Zatímco tužku mozek umělce stoprocentně ovládá, fotografie si do značné míry dělá co chce. Má jakousi apriorní existenci. Položte fotoaparát na stůl, spusťte samospoušť, odejděte. Fotka vznikne sama. Je to médium. Chcete-li tvořit, musíte ho nechat žít a jenom ho usměrňovat. A pak přijde někdo, kdo

řekne, že fotograf má stejně jako malíř prostředky k postmodernímu vyjadřování! Jistěže můžu ex post tu fotografii zmanipulovat, zmnožit. To je ale stejná výtvarná činnost jako u Koláře, Teiga, Schwitterse, Warhola i postmodernistů. A je fuk, je-li ta manipulace ruční nebo počítačová. Umění to je, postmoderna to je, fotografie NE!

Vždyť jsou ale postmoderní fotky, které nejsou dodatečně manipulované...

To přijde na to, zda přijmeme beuysovskou doktrínu umění. Piero Manzoni zakonzervoval své „Merda d'artista“, a ta konzerva s lejnem se dodnes draží v galeriích za těžké prachy. Sherie Levine jen a pouze orepodukuje fotografie Edwarda Westona, podepíše je svým jménem, a ony putují do galerií,

kam se Weston, pro mnohé největší americký fotograf, nedostal. V tomto duchu cokoli vezme do ruky tak zvaný postmodernista, je postmoderna. Pak proč lejno ano, fotka ne, že? To, že fotografii použiju jako prvek vyššího skladebného celku, který je postmoderní, je věc jiná. To je ta následná manipulace. A jestli se Dita Pepe „postmoderně“

xxx xx x x xx xxx xx x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x xx
 xxx xx x x xx xxx xx x xx
 xxx xx x x xx

přemaskuje za Donalda Ducka a pak se vyfotí samospouští, ta fotka tam funguje jako pouhé neutrální záznamové médium. Umění ano, nikoli fotografické!

To bylo poslední slovo vašeho manifestu?

Ještě se mi k postmoderně vnucuje taková alegorie. Jimi Hendrix na konci svých extatických vystoupení rozbíjel a nakonec zapaloval kytaru. To disharmonické sténání strun, ty pazvuky byly jakýmsi transcendentálním vrcholem, zápasem o život, infarktem, smrtí. V kontextu úžasný. Naštěstí pro hudbu si nikdo z toho obřadu neudělal téma a nerozvíjel dál podpalování kytar. Naneštěstí pro výtvarné umění tu tenhle princip zahajuje už druhé čtvrtstoletí. X

VLASTIMIL KULA

se narodil roku 1950 v Plzni. V roce 1968 využil oteplení tzv. pražského jara a odcestoval do Kanady a Spojených států, kde se živil jako horník v niklových dolech, uklízeč a čišník. Rozhodl se ale neemigrovat a na Silvestra 1969 se vrátil do vlasti. V roce 1976 ukončil studium dokumentární fotografie na FAMU. Po absolutoriu se snažil osvobodit od státní kurately nad uměním vnitřní emigrací do užitých fotografie a reklamy. Sametová revoluce a nastupující MacDonaldismus znamenal Kulův protiobrat zpět k volné tvorbě. Se zápletem sobě vlastním se chopil extrémního tématu otevřeného zobrazení sexu a významné nakladatelství Taschen mu roku 2004 vydalo monografii. Následovala série autorských výstav v Poznani, Berlíně, Selbu, v Praze, Plzni a Chebu. Jeho práce se objevily na mezinárodních výstavách i v řadě publikací.

Z prvního manželství má dcery Blanku (34) a Annu (32), se současnou ženou Barbarou má dceru Emu (18) a syny Maxe (3) a Alexe (2). Žije v Praze a v Chebu.